

آجانتا

در انتهای شمال غربی ایالت مرکزی حیدرآباد دکن، شهر اورنگ آباد واقع است که در اواخر قرن هفدهم، بابتخت اورنگ زیب ششمین امپراطور خاندان مغول هند بود و خود او این شهر را در جلگه دلپذیری تأسیس کرده است. تنها بنای قدیمی جالب توجه در اورنگ آباد مقبره بی بی است که اورنگ زیب به تقلید و سبک تاج محل آگرا، بر مدفن زن خود ساخته است. در سه فرسخی شمال اورنگ آباد، قصبه دولت آباد و در این محل مقبره اورنگ زیب قرار دارد و در کنار قبر بر سنگ مرمر سفید، شرح مختصر پادشاهی و تاریخ وفات او (۱۷۰۷ میلادی) بزبان فارسی نقش است. این سنگ یاد بود بنا بر فرمان آصف جاه پدر نظام فعلی حیدرآباد، در آنجا نصب گردیده است. در چهار کیلومتری مغرب دولت آباد، غارهای الورا و تقریباً پانزده فرسخ بالاتر دهکده آجانتا است که در کنار آن غارهای سنگی مشهور به همین نام واقع است.

اینجا در ابتدای تشریح رسمی راهنمای سفر هند نوشته اند که سیاحت هندوستان بی زیارت آجانتا و الورا قبول نیست. نگارنده فعلاً در بازگشت از مسافرتی بآن دو نقطه تاریخی، بجزرات عرض میکند که برای دوستداران هنر و تاریخ، سفر هند بدون دیدار غارهای آجانتا واقعاً گناه است. بناهای بودائی غارهای سنگی آجانتا در یک ناحیه کوهستانی زیبا، مشرف بر دره عظیمی واقع و مشتمل است بر معابد و صومعه‌هایی که سبک معماری و حجاری و نقاشی آنها که بدو هزار سال قبل و تا قرن هفتم میلادی تعلق دارد، انسان را از هوش و هنر مردم آن دوره باستانی مبهور میسازد.

قصبه آجانتا امروز محلی دور افتاده است ولی در زمان قدیم بر شاهراه بازرگانی چین و هند واقع و به «دروازه دکن» معروف بود. غارهای آجانتا که در دل کوه کنده شده اند اصلاً در فصل طولانی بارانی هند (ژوئن - سپتامبر) محل اقامت و عبادتگاه راهبان بودائی و بعلاوه کانون دانش و اقامتگاه طلاب بود. این غارها هزار و دویست سال در این ناحیه جنگلی دکن، از انظار پنهان ماند تا اینکه در ۱۸۲۹ نگاه یک سرباز انگلیسی، که بر تپه های آن حدود سرگرم شکار بود، از لای درختان به طاق بلندی افتاد و آن پیش آمد منجر به کشف غارها شد و دیری نگذشت که آجانتا زیارتگاه سیاحان کنجکاو فرنگی

گردید که برجسته تراز همه آنها جیمز فرگسن دانشمند انگلیسی است که بررسی‌های او در قرن نوزدهم در روشن نمودن تاریخ اینیه آجاتنا هنوز بسیار گرانهاست.

غارهای آجاتنا دو قسمت است یکی مربوط به بودا پرستان دوره اول معروف به هی نایانا (عرا به کوچک) که سبک ساده‌ای دارند و از دو قرن پیش از مسیح تا قرن دوم ساخته شده‌اند. از قرن سوم میلادی فرقه جدید بودائی موسوم به ماها یانا (عرا به بزرگ) پیدا شدند که معابد و صومعه‌های باشکوهی ساختند. در نمای بناها و سبک ستون سازی و حجاری دسته دوم تفاوت و ترقی بسیار دیده میشود. اینیه دوره اول آرایش و ظرافتی ندارد و معلوم میشود که در آن دوره مراد روحانیون بودائی، رستگاری انفرادی از راه ریاضت و رعایت انضباط سخت بود. این عده ظاهراً در تفسیر تعلیمات بودا بسیار محتاط و سخت گیر و فقط بیک معبود که خود بودا باشد، متوجه بودند. ولی منظور فرقه دوم (ماها یانا) رسیدن بمقام بودائیت بود. و آنرا برای همه مجاز و مقدور می پنداشتند و نجات تمام نوع بشر را در نظر داشتند عنوان هی نایانا یعنی عرا به کوچک در شان فرقه قدیم، و ماها یانا بمعنی عرا به بزرگ برای دسته جدید، نیز بهمین سبب بوده است.

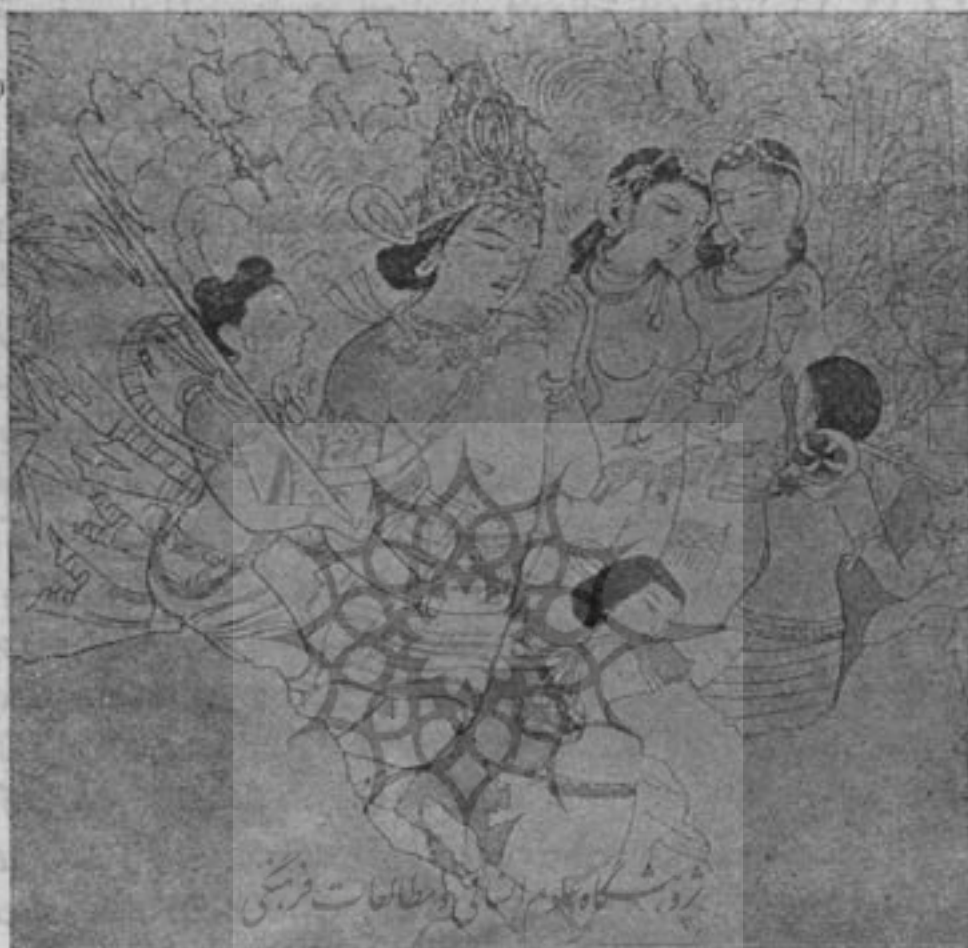

آجاتنا بیست و نه غار دارد که در امتداد یک کیلومتر، بر کمر گوه، پهلوی هم قرار دارند. چهار عرابه تکه و بقیه خانقاه بوده است که فعلاً به ترتیب از

يك تايست و نه شماره گذاري شده است . غارهای شماره ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۱۳ متعلق به دوره اول و باقی مربوط به دوره نهضت بعدی میباشد و هر کدام بصورت بارز مظهر قسمی از آئین بوداست . از میان این غارها ، شماره های ۱-۱۶-۱۹-۲۶ که مربوط به دوره ماهاياناست از لحاظ سبك بنا و مهارتی که در حجاری و نقاشی آنها بكار رفته است بسیار ممتازند . معبد شماره ۱۹ نیز شاید بهترین نمونه حجاری آن عصر محسوب میشود . صومعه شماره ۲۶ بایست و شش ستون بلند مزین میباشد و از این نمونه شاید تصور عظمت معماری و حجاری بناهای آجانتا که فقط باتیسه و چکش ساخته و پرداخته شده اند ، آسان باشد . در بنا های مربوط به دوره اول که در عین سادگی است ، مجسمه بودا یا صورت های دیگر ، هیچ وجود ندارد و چنان بنظر میرسد که بودا پرستان دوره قدیم ، حضرت بودا را برتر از آن می دانسته اند که او را بصورت نقاشی یا حجاری در آورند . اما در معابد دسته بعدی (قرن دوم تا هفتم میلادی) مجسمه های سنگی بودا که اکثراً بوضع نشسته و در حال تعمق است ، فراوان دیده میشود . در غار اول که ابتدای ورود سیاحان است ، مجسمه بودا در محفظه باریکی ، در ته تالاری بزرگ و تاریک قرار دارد . در پای این مجسمه نور افکن میگذارد و از دور در حین ورود به غار ، ملاحظه چهره ملکوتی بودا ، در حالت باشکوه تفکر و دعا ، روح انسان را تکان میدهد و صفا و آرامشی بر صورت اوست که بیننده را بکلی مجذوب می کند . همین حالت جذب در تمام مدت سه ساعتی که دیدار شتاب آمیز بیست و نه غار به طول انجامید ، در ما باقی بود . هنر مندی بسیار و بلکه شاهکاری که در این مجسمه هست اینست که صورت بودا از جلو حالت آرام و دعا دارد و از سمت راست (نیم رخ) بحال تبسم و از طرف چپ در حال خشم است بطوریکه چشم از دیدن این سه حالت روشن ، در يك صورت سنگی خیره میشود و بر هنر مندانی که از دو هزار سال پیش این گونه آثار حیرت انگیز را در جهان باقی گذاشته اند و به آن قومی که واجد این میراث گرانبهای فرهنگی است درود و آفرین می فرستد .

در غار اول که هم از لحاظ معماری و حجاری وضعی ممتاز دارد و هم سراسر دیوارهای تالار وسیع آن با نقاشی های عالی از داستانها و اساطیر فنا ناپذیر تاریخ هند آراسته است نام و نشان فقط يك ملت باستانی دیگر جلب توجه می نماید . در این بنا پرده رنگینی از مجلس بزمی که در دربار پولا کسین دوم پادشاه هند هنگام پذیرایی سفیر شاهنشاه ساسانی آراسته اند در سقف تالار و بعلاوه پرده دیگری بر دیوار بنا دیده میشود که نماینده شاهنشاه ایران را در موقع تسلیم اعتبارنامه در حضور پادشاه هند نشان میدهد و سند تاریخی ذیقیمتی

درباره روابط سیاسی ایران و هند جنوبی در قرن هفتم میلادی است (رجوع شود به تاریخ طبری نامه پولاکسین دوم به خسرو ثانی پادشاه ساسانی).

نقش از غار آجاتا

رساله جامع علوم انسانی

نقش از غار آجاتا

دو خدای هندی در حال پرواز

نخستین شماره مجموعه هنری که با نظارت اداره فرهنگی سازمان ملل متحد چند ماه پیش به قطع بزرگ در شهر نیویورک چاپ و در اینجا هم منتشر گردیده راجع است به نقاشی های آجاتا که وصف بسیار اجمالی ابنیه تاریخی و شرح مختصر یکی از غارهای سنگی آن را بیان کرده است. شماره ششم این مجموعه هنری یونسکو مر بوط به مینیاتور های ایرانی است که بزودی انتشار خواهد یافت

غ - وحید مازندرانی